

8. Dictionnaire-dovidnik for sotsialnih pratsivnikiv that sotsialnih pedagogiv / [goal. Ed. A. Y. Kapska.]. – K. : Hrinkom INTER, 2000. – 356 p. (in Ukrainian)
9. Surina I. A. Cennostnye orientacii kak predmet sociologicheskogo issledovaniya: Teaching method. allowance. – M., 1996. – 478 p. (in Russian)
10. Feldstein D. I. Problemy vozrastnoj i pedagogicheskoy psihologii. / D. I. Feldshteyn. – M., 1995. – 346 p. (in Russian)

Аннотация. Раскрыто понятие “активность”, “ценностные ориентации”, основные характеристики младшего подросткового возраста, особенности ценностно-ориентированой активности.

Ключевые слова: кризис подросткового возраста, активность, ценностные ориентации.

Annotation. The article deals with the problem of value-oriented activity of younger teenagers. The basic theoretical propositions problem. The essence and content of conceptual apparatus. The characteristic of the concepts of " activity ", "value orientation ". The criteria forming activity of the individual .

The basic characteristics and socio-psychological characteristics, times of crisis junior adolescence. Characterized positive and negative phase of adolescence. The psychological determinant of activity and specific tumors of adolescence.

The study and analysis of the literature on the study allowed to clarify the concept of " value-oriented activity teenagers" from a position of social pedagogy.

Key words: crisis of adolescence, activity, value orientations.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2015

Р. Л. Сойчук

ДО ПРОБЛЕМИ СУТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Анотация. У статті актуалізовано проблему виховання національного самоствердження особистості та становлення української нації. Розглянуто сутність поняття «національне самоствердження особистості». Визначено нагальну потребу сьогодення в національній ідеї для формування національної єдності на основі необхідності самоствердження та реалізації національних

цінностей. Схарактеризовано емоційно-ціннісні складові означеного феномена. Акцентовано увагу на необхідності формування позитивних національних почуттів, національних цінностей та позитивної адекватної національної самооцінки у процесі національного самоствердження особистості.

Ключові слова: національне самоствердження, особистість, національна ідея, українська політична нація, національні почуття, національні цінності, національний ідеал, національна самооцінка.

Постановка проблеми. Українство в умовах сьогодення переживає складний історичний період розвитку Української держави як європейської демократичної країни та становлення української політичної нації. Зміни, що виникли в суспільно-політичній та соціально-економічній сферах країни, призвели до іншого бачення громадянами України свого теперішнього та майбутнього: українство прагне мирно жити у правовій демократичній державі, працювати задля власного добробуту і всього українського суспільства та стати свободним європейським народом – українською нацією, здатною до національного самоствердження. Прагнення до національного самоствердження повинно увійти в життя кожного пересічного українця як пріоритетний ціннісний орієнтир та життєва позиція задля відстоювання і захисту національних інтересів та подальшого розвитку й становлення держави-нації у системі координат розвинутих країн світу.

За нині існуючих тенденцій у суспільстві та державі, нагальною є потреба розробки цілісної системи національного виховання особистості, зокрема національного самоствердження учнівської молоді, що передбачає мобілізацію особистісних зусиль кожного громадянина на розбудову Української держави, побудову справедливого державного устрою, розвиток духовного життя українства та протидію антиукраїнській ідеології. Це знайшло своє підтвердження у низці програмних документів: Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Концепція виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепція національного виховання, Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні та інших.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Теоретичні основи проблеми національного самоствердження особистості розкрито у працях науковців із формування та становлення національної держави (В. Андрущенко, О. Нельга та ін.); а також у дослідженнях, присвячених феномену ментальності українців, становленню української національної ідеї (Е. Сміт, К. Чорна та ін.); у низці психолого-педагогічних досліджень сучасних учених (М. Барет, І. Бех, М. Боришевський, І. Лебідь, В. Одарченко, Ю. Платонов та ін.).

Мета статті – з'ясувати сутність складного за своєю структурою поняття «національне самоствердження особистості» та визначити емоційно-ціннісні складові означеного феномена, розглянути позитивні національні почуття й національні цінності та вагомість їхнього впливу на формування позитивної адекватної національної самооцінки у процесі національного самоствердження особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національне самоствердження змістовно складається із поняття «нація» і «самоствердження», проте не означає їх суму, а передбачає нове смислове значення із специфічною гносеологічною та світоглядною функціями. В етнопсихологічному словнику В. Крисько національне самоствердження насамперед включає в себе пізнання людиною національних особливостей свого етносу, його культури, традицій, психології, історії, мови, пізнання свого «Я» та свідомий вибір своєї соціальної позиції в суспільстві, ідентифікації свого «Я» з національною спільнотою, групою, індивідуальне включення в систему суспільних і міжособистісних зв'язків і відносин [11, с. 108].

Щодо поняття «самоствердження», то знаходимо таке його трактування в етнопсихологічному словнику, як прагнення особистості до досягнення та підтримування певного суспільного статусу. Саме це прагнення проявляється в реальних досягненнях, у відстоюванні власної значимості перед іншими, утвердженні своєї позиції в соціумі [11, с. 9].

На думку І. Беха, визначальними чинниками особистісного самоствердження є «минуле – теперішнє – майбутнє» існування людини, де особистість виступає автором вільної дії, яка не залежить «від безпосередньо діючої потреби і безпосередньо сприйнятої ситуації, дії, спрямованої на майбутнє» [3, с.30]. На думку науковця, «стратегія конструювання визначення особистості пов'язана з утвердженням активності людини, її свободи. Свобода виявляється самовизначенням духу людини, її ціннісним орієнтиром. У психологічному ракурсі свобода – це інтенція людини приймати розумне рішення, робити доцільний вибір, це можливість бути і стати. Вона є своєрідною рушійною силою активності суб'єкта. Можна трактувати свободу волі, яка виходить із власного «Я» як прояв індетермінізму» [3, с. 31]. Таким чином, внутрішні й зовнішні детермінанти, які взаємопов'язані з особливостями соціального середовища, в якому перебуває особистість, впливають на процес її самоствердження.

Національний аспект проблеми національного самоствердження охоплює усю сферу національного, де «розгортається реальна (матеріальна і духовна) або віртуальна діяльність людини й де між людьми виникають будь-які відносини. Національні відносини – якраз

і усвідомлюються людьми як «національні інтереси» [1, с. 384]. У процесі утвердження політичної нації національні інтереси набувають загального значення, закріплюються ідеологічно. Ми схилиємося до думки, що всі громадяни, незалежно від їхнього етнічного походження, релігійного та соціального статусу тощо, становлять українську націю як поліетнічну спільноту, що складається із представників титульної української нації та усіх етнічних спільнот, які проживають в Україні та вважають її своєю Батьківщиною, які ідентифікують себе як громадяни Української держави і в яких ствердилося українське світовідчуття, світосприймання та світорозуміння. Базуючись на культурі рідного народу, твориться політична нація з власною політичною культурою, що передбачає власні інституції, політичні ролі та символіку (прапори, гімни, свята, церемонії тощо) [16, с. 39]. Сукупність національних інтересів, узгоджених між собою й структурованих у цілісну систему, утворюють «національну ідею», яка повинна бути зрозумілою та прийнятною для всього народу, західного та східного регіону, задля об'єднання в єдину націю і формування її духу, що стане визначальним у справі розбудови демократичної правової держави. Зважаючи на означене, національною ідеєю повинен стати імператив «Шляхом злагоди до процвітання» з метою мобілізації української нації задля національного становлення на базі демократичних цінностей, на чому наголошують директор Інституту проблем виховання НАПН України академік І. Бех та завідувач лабораторії громадянського та морального виховання К. Чорна у розробленій програмі «Національна ідея в становленні громадянина-патріота України» [4, с. 7]. Національна ідея повинна сприяти формуванню національної єдності на основі необхідності самоствердження у процесі прийняття та реалізації національних цінностей. Сукупність теоретичних уявлень, політико-культурних установок, зрозумілих для широкої верстви народу патріотичних гасел, спрямованих на вирішення кардинальних проблем національного самоствердження (утвердження і задоволення соціально-економічних, політичних, духовно-культурних інтересів нації), відображена у національній ідеї. З огляду на це вона набуває форми суспільного проекту загальнонаціонального масштабу з урахуванням становища нації, її цінностей, інтересів, цілей та способів їх досягнення.

У контексті теми дослідження національне самоствердження варто розглядати як утілення в житті національної ідеї через реалізацію національних інтересів, де суб'єктом її впровадження та популяризації виступає особистість, народ, нація. Феномен національного самоствердження особистості є інтегративною суспільно-моральною цінністю, яка проявляється в усвідомленні себе членом української нації, характеризується прагненням до морального самовдосконалення й

повагою до всіх етносів, які становлять український народ, та відданістю Українській державі, народу, нації, а також готовністю солідарно відстоювати незалежність, цілісність і її суверенітет; та визначається вміннями компетентно сприяти розбудові України як правової, демократичної, соціальної держави-нації. Національне самоствердження можна визначати як національне самоствердження особистості і як національне самоствердження певної спільноти.

Ми поділяємо думку М. Баррета, що у структурі національного самоствердження є емоційно-ціннісні складові, а саме: почуття належності до національної спільноти, що інтегрує в собі широкий спектр почуттів та емоцій, які встановлюють близькість і єдність між членами спільноти, національну солідарність; емоційно-ціннісне ставлення до ознак нації, а саме: мови, культури, історії, традицій, звичаїв, національної території тощо; національні почуття: позитивні й негативні за змістом (почуття національної гордості й гідності, толерантності; сорому, провини та ін.), причини їх виникнення та їх впливу як провідного мотиваційного чинника у формуванні самоповаги [17].

Кожній особистості слід усвідомлювати власну належність до національної спільноти, відчувати близькість та спорідненість із нею; знати особливості, риси, властиві нації, з якою вона себе ототожнює; усвідомлено ставитися до історичного минулого, сучасного та майбутнього нації; мати уявлення про територіальну спільність нації; усвідомлено ставитися до матеріально-духовних цінностей нації; відповідати за долю нації, її теперішнє і майбутнє. Окреслені складові визначають наявний рівень сформованості національної самосвідомості у взаємозв'язку з національною ідентичністю, що проявляється в національному самоствердженні особистості [6, с. 18-21]. Науковець І. Бех розглядає національну ідентичність як визначення своєї національної належності за соціально-культурним самовизначенням особистості [3, с. 410].

У контексті нашого дослідження базовою складовою національного самоствердження учнівської молоді є позитивні емоції. Емоції, перетворені в результаті виховання, трансформуються у почуття як такі, що набули сили, змістового наповнення та стійкості. Почуття становлять цілісну систему емоційних переживань. Зокрема почуття вищого рівня переживаються тоді, коли особистість повинна бути здатною розуміти загальноприйняті соціальні норми, які відповідно викликають певні емоційні реакції із постійним їх збагаченням [6, с. 665]. Саме у почуттях відображається стійке ставлення особистості до себе, до інших, до громади, до держави-нації. Важливим елементом психологічної специфіки особистості є національні почуття й настрої, а саме: прихильність до національних

цінностей, надбань [15]. Визначальне місце серед позитивних національних почуттів посідає національна гордість, яка сприяє задоволенню найважливіших потреб особистості в самоповазі [12, с. 64]. Власне почуття національної гідності та самоповаги здійснюють вплив на усвідомлення особистістю власної відповідальності за долю нації, її теперішнє й майбутнє, що визначає здатність особистості захищати та відстоювати національні інтереси [6, с. 27]. За твердженням В. Одарченко, національна гідність особистості є особистісною рисою, найхарактернішою ознакою національної належності на основі знань історії та культури власного народу, розуміння перспектив його історичного шляху, значення в культурному просторі світу, розвитку почуття гордості за його дійсні здобутки, патріотизму, активної громадянської позиції [14].

В етнопсихологічному словнику подано таке трактування національної гордості: патріотичне почуття любові до своєї Батьківщини й народу, усвідомлення своєї належності до певної нації, що проявляється в розумінні спільності інтересів, національній культурі, мові й релігії. Це почуття за своїм значенням абсолютно протилежне шовінізму і проявляється у прагненні сприяти всесвітньому розвитку національних традицій, мови, матеріальної та духовної культури; здатності давати відсіч тим, хто зазіхне на свободу та незалежність нації, зневажливо ставиться до її культури та її представників [10, с. 166].

Толерантність як якість особистості трактують як позитивне бачення дійсності, ціннісне ставлення до інших, до навколишньої дійсності, до себе, «... характеризується здатністю людини з повагою ставитися до інтересів, думок, поглядів, звичок, вірувань інших людей, прагненням зрозуміти та досягнути взаємної злагоди без застосування тиску, насилля» [9, с. 47]. У наукових працях В. Бойко [5], Л. Бернадської [2] та ін. досліджено зазначений феномен та розроблено таку його класифікацію: міжнаціональна толерантність – передбачає терпимість до представників інших етносів, національних спільнот; релігійна толерантність – терпимість до іншого віросповідання; комунікативна – відображає у поведінці позитивні комунікаційні установки [5, с. 45]; міжособистісна – передбачає ціннісне ставлення до іншої людини ,незалежно від раси, національності, соціального й матеріального стану, політичної орієнтації та культурної належності [2, с. 46].

На основі національних почуттів національною спільнотою створюються національні цінності, які постають з умов суспільного життя, еволюціонуючи разом із нацією, та реалізуються через кожен окрему особистість. Національні цінності формуються в результаті усвідомлення нацією своїх потреб у відповідності до результатів ціннісного ставлення. Ми поділяємо думку О. Вишневецького, І. Лебідь

про те, що до національних цінностей належать: українська національна ідея, українська мова, національна самосвідомість, національна гідність і гордість, національний характер, історична пам'ять, державні та національні символи України, Конституція України, національна культура (традиції, звичаї, обряди, мистецтво, побут, національні особистості-символи), релігія, життя і здоров'я громадян української нації, патріотизм та територіальна цілісність, незалежність і соборність Української держави-нації. Національні цінності мають двоїстий характер: сприяють функціонуванню національних цінностей та водночас визначають зміст національних цінностей [11, с. 80-85].

Національне самоствердження особистості пов'язане із національним ідеалом як уявленням про ідеальну модель поведінки особистості та її ставлення до цінності нації та до життя. Коли ідеали ці високі й здорові, «то це запорука того, що нація з честю витримала найтяжчі іспити історії і збереже себе в найтяжчих умовах внутрішнього і міжнародного життя» [8, с. 103]. Національний ідеал є конкретною метою діяльності нації на існуючому рівні її інтелектуального, духовно-морального розвитку. Формуючи національний ідеал у процесі виховної роботи з учнями, вихователь використовує його як активну організаторську силу для виховання національного самоствердження задля подальшого вирішення конкретних завдань життєдіяльності особистості [13, с. 3-5]. Адже на шляху до національного ідеалу підрастаюче покоління пізнає себе, усвідомлює своє «Я», вибудовує свою систему цінностей, аби дотягнутися до ідеалу, та на основі цього формує власну національну самооцінку. У національній самооцінці відображається ціннісне ставлення особистості до своїх можливостей і якостей як члена спільноти й можливостей впливу на хід історії свого народу та значущість впливу нації на світовий розвиток. Науковець М. Боришевський установлює тісний взаємозв'язок між самооцінкою та домаганнями особистості, оскільки остання у свою чергу є ніби проекцією самооцінки у ситуації вибору. Учений розглядає національну самооцінку як «судження людини про міру наявності у неї якостей, властивостей у співвіднесенні їх з певними еталонами, котрі являють собою систему національних цінностей тієї спільноти, до якої людина – суб'єкт самооцінки – відносить себе, з якою себе ідентифікує» [7, с. 32]. Таким чином, коли особистість переконана в значущості й цінності своєї нації, знає історичний та сучасний ціннісний внесок надбань свого народу в світову культуру, пишається відомими представниками нації, поважає та прагне їх наслідувати, то сформованість адекватно високої національної самооцінки виражається у прагненні сприяти всесвітньому розвитку своїх національних традицій, мови, матеріальної та духовної культури; готовності відстояти свою національну гідність, свободу, соборність і незалежність нації.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок.

Таким чином, національне самоствердження особистості є складним і широким поняттям, що передбачає пізнання себе як частинки української нації й національних особливостей свого народу та інтегрує національні почуття, емоційно-ціннісне ставлення до ознак нації й почуття належності до національної спільноти, та визначається готовністю солідарно відстоювати і стверджувати національні цінності українського народу. Поданий матеріал статті не вичерпує усієї проблеми, надалі потребує подальшого дослідження, зокрема можливе розроблення технології виховання національного самоствердження в учнівської молоді.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть. Досвід соціально-філософського аналізу / В. Андрущенко. – К. – 2006. – 505 с.
2. Бернадська Л. В. Виховання толерантності в учнів 5-7 класів шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Лілія Віталіївна Бернадська. – К., 2008. – 230 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
4. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України: програмно-виховний контекст / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – К., 2008. – 39 с.
5. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и других / Виктор Васильевич Бойко. – М. : Филинь, 1996. – 180 с.
6. Боришевський М. Й. Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості / М. Й. Боришевський. – К., 2000. – 63 с.
7. Боришевський М. Й. Національна свідомість у становленні особистості громадянина / М. Й. Боришевський // Психологія самосвідомості : історія, сучасний стан та перспективи дослідження. – К., 1999. – С. 27-34.
8. Ващенко Г. Виховний ідеал / Григорій Ващенко. – Полтава : ред. газ. «Полтавський вісник», 1994. – 191 с.
9. Каменева Е. Г. Развитие социальной зрелости студентов педагогического вуза: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Елена Григорьевна Каменева. – Оренбург, 2004. – 184 с.
10. Крысько В. Г. Этнопсихологический словарь / В. Г. Крысько. – М. : МПСИ, 1999. – 343 с.
11. Лебідь І. В. Національні цінності у виховному процесі загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект): дис.

- ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ірина Владиславівна Лебідь. – Умань, 2002. – 222 с.
12. Левкович В. П., Панкова Н. Г. Социально-психологические подходы к структуре этнического сознания // Психологический журнал. – 1983. – Т. 4, № 4. – С. 64-74.
 13. Моисеев Н. Н. Экология, нравственность и политика // Вопросы философии. – 1989. – № 5. – С. 3– 5.
 14. Одарченко В. І. Виховання національної гідності у студентської молоді засобами українського народного мистецтва: дис. ...канд. пед. наук : 13.00.07 / Вероніка Ігорівна Одарченко. – Х., 2010. – 287 с.
 15. Платонов Ю. П. Основы этнической психологии / Ю. П. Платонов. – СПб. : Речь, 2003. – 452 с.
 16. Сміт Е. Д. Націоналізм: теорія, ідеологія, історія / Ентоні Д. Сміт. – К. : «К.І.С.», 2004. – 170 с.
 17. Barret M. English children's acquisition of European identity // Breakwell G., Lyons E. (Eds.) Changing European Identities: Social-Psychological Analyses of Social Change. – Oxford Pergamon Press, 1996.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Andrushchenko V. Orhanizovane suspil'stvo. Problema orhanizatsiyi ta suspil'noyi samoorhanizatsiyi v period radykal'nykh transformatsiy v Ukrayini na rubezhi stolit'. Dosvid sotsial'no-filosofskoho analizu / V. Andrushchenko. – К. – 2006. – 505 s. (in Ukrainian).
2. Bernads'ka L. V. Vykhovannya tolerantnosti v uchniv 5-7 klasiv shkil-internativ u pozaurochniy diyal'nosti: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.07 / Liliya Vitaliyivna Bernads'ka. – К., 2008. – 230 s. (in Ukrainian).
3. Bekh I. D. Vykhovannya osobystosti : pidruchnyk. / I. D. Bekh. – К. : Lybid', 2008. – 848 s. (in Ukrainian).
4. Bekh I. D. Natsional'na ideya v stanovlenni hromadyanyna-patriota Ukrayiny: prohramno-vykhovnyy kontekst / I. D. Bekh, K. I. Chorna. – К., 2008. – 39 s. (in Ukrainian).
5. Bojko V. V. Jenergiya jemocij v obshhenii: vzgljad na sebja i drugih / Viktor Vasil'evich Bojko. – М. : Filin, 1996. – 180 s. (in Russian).
6. Boryshevs'kyu M. Y. Natsional'na samosvidomist' u hromadyans'komu stanovlenni osobystosti / M. Y. Boryshevs'kyu. – К., 2000. – 63 s. (in Ukrainian).
7. Boryshevs'kyu M. Y. Natsional'na svidomist' u stanovlenni osobystosti hromadyanyna [National consciousness is in becoming of personality of citizen] / M. Y. Boryshevs'kyu // Psykholohiya samosvidomosti : istoriya,

- suchasnyy stan ta perspektyvy doslidzhennya. – К., 1999. – S. 27-34. (in Ukrainian).
8. Vashchenko H. Vykhovnyy ideal / Hryhoriy Vashchenko. – Poltava : red.haz. «Poltavs'ky visnyk», 1994. – 191 s. (in Ukrainian).
 9. Kameneva E. G. Razvitie social'noj zrelosti studentov pedagogicheskogo vuza: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Elena Grigor'evna Kameneva. – Orenburg, 2004. – 184 s. (in Russian).
 10. Krys'ko V. G. Jetnopsihologicheskij slovar' / V. G. Krys'ko. – М. : MPSI, 1999. – 343 s. (in Russian).
 11. Lebid' I. V. Natsional'ni tsinnosti u vykhovnomu protsesi zahal'noosvitn'oyi shkoly (teoretyko-metodolohichnyy aspekt): dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Iryna Vladyslavivna Lebid'. – Uman', 2002. – 222 s. (in Ukrainian).
 12. Levkovich V. P., Pankova N. G. Social'no-psihologicheskie podhod k strukture jetnicheskogo soznaniya [Socially psychological going near the structure of ethnicconsciousness] // Psihologicheskij zhurnal. – 1983. – Т. 4, № 4. – С. 64-74. (in Russian).
 13. Moiseev N. N. Jekologiya, npravstvennost' i politika [Ecology, moralsty and politics] // Voprosy filosofii. – 1989. – № 5. – С. 3– 5. (in Russian).
 14. Odarchenko V. I. Vykhovannya natsional'noyi hidnosti u student-s'koyi molodi zasobamy ukrayins'koho narodnoho mystetstva: dys. ...kand. ped. nauk : 13.00.07 / Veronika Ihorivna Odarchenko. – Kh., 2010. – 287 s. (in Ukrainian).
 15. Platonov Ju. P. Osnovy jetnicheskoy psihologii / Ju. P. Platonov. – SPb. : Rech', 2003. – 452 s. (in Russian).
 16. Smit E. D. Natsionalizm: teoriya, ideolohiya, istoriya / Entoni D. Smit. – К. : «К.І.С.», 2004. – 170 s. (in Ukrainian).
 17. Barret M. English children's acquisition of European identity // Breakwell G., Lyons E. (Eds.) Changing European Identities: Social-Psychological Analyses of Social Change. – Oxford Pergamon Press, 1996. (in English).

Аннотация. В статье актуализирована проблема воспитания национального самоутверждения личности и становления украинской нации. Рассмотрена сущность понятия «национальное самоутверждение личности». Определена настоятельная потребность современности в национальной идее для формирования национального единства на основании необходимости самоутверждения и реализации национальных ценностей. Охарактеризованы эмоционально-ценностные составляющие указанного феномена. Акцентируется внимание на необходимости формирования позитивных национальных чувств, национальных ценностей и позитивной адекватной национальной самооценки в процессе национального самоутверждения личности.

Ключевые слова: национальное самоутверждение, личность, национальная идея, украинская политическая нация, национальные чувства, национальные ценности, национальный идеал, национальная самооценка.

Summary. In the article the problem of national self-assertion education of the personality and the establishment of Ukrainian nation are actualized. The essence of the concepts of «national self-assertion of the individual» as an integrative social and moral value and «Ukrainian political nation» as poly-ethnic community, that consists of representatives of the titular Ukrainian nation and ethnic communities living in Ukraine and consider it their Motherland, and identifying themselves as citizens of the Ukrainian state are reviewed. The nowadays problem of great importance in the national idea to form a national unity based on the need to self-affirmation and implementation of national values was determined. The emotionally valuable components of definite phenomenon are characterized, namely: a sense of belonging to the national community that integrates a wide range of feelings and emotions that establish closeness and unity among members of the community, national solidarity; emotionally valuable attitude to attributes of the nation, including: language, culture, history, traditions, customs, national territory and others; national feelings: positive and negative in meaning (sense of national pride and dignity, tolerance, shame, etc.). Attention is focused on the need to develop positive national feelings, national values and positive adequate national self-esteem in the process of national self-affirmation of individual.

Key words: national self-assertion, individual, national idea, Ukrainian political nation, national feelings, national values, national ideal, national self-esteem.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2015

Ж. Г. Стельмашук

**ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ДОСВІДУ ВИХОВАННЯ
ДИСЦИПЛІНОВАНОСТІ УЧНІВ ВІТЧИЗНИХ ШКІЛ
В УМОВАХ РОЗДІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (1943-1954 рр.)
У СУЧАСНУ СИСТЕМУ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ**

Анотація. У статті розкриваються можливості використання історичного досвіду виховання дисциплінованості учнів вітчизняної школи у 1943-1954 рр. в умовах розбудови сучасної загальноосвітньої школи. Акцентується увага на меті, змісті, формах та методах